Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 149 (11647) | 1981 чылдың, июнь 27, суббота | 1925 чылда үндезилеттингеи. | Өртээ 2 кеп.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ БЕДИК ШАҢНАЛДАРЫН ТЫВЫСКАН

СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев июнь 25-те Совет Эвилелиниң шаңналдарын Кремльге партия, күрүне болгаш хөй-ниити ажылдакчыларынга тывыскан.

Шаңналдарны тыпсырда эш Л. И. Брежнев чүве чугаалаан.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Хүндүлүг эштер!

Шаңналдар тыпсырының мурнунда байырлалдыг байдалда бөгүн шаңналдар ап турараарывыс түс бүрүзүнүң дугайында каш сөс чугаалаарын күзээн ийик мен.

Николай Константинович Байбаковка Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан. Оның бистиң чурту-вуста-даа, дашкыда-даа күүлүг ёзугу-биле бодап, болган ажылдап билир дуржулгалыг ажыл-агыйжы кылдыр эки билир.

Экономиканы эргелеп башкарарының бүгү системазының кол звенозу—ССРЭ-ниң Күрпланың Николай Константинович хөй чылдар дургузунда баштап келди. Салдынган сорулгалары чогуур курлавырлар-биле быжыглаттының, ажыл-агыйны чорударының ёзугу амгы үениң болур болган камналгалыг арга-методтарынга кол черни берип турар. Эки план ажыл-херектиң ден кезии болур-ла болгай.

Бистиң Күрпланывыс чапгыс черле таптавайн турар. Экономиканың хөгжүлдезинде ол кады хөгжүп орар. Ынчалза-даа улуг албан-хүлээлгелиг кижилерден хөй чүүлдерни айтырыл, негээр болгай. Ол хамыктың мурнунда ажыл-агыйның бүгү адырларының шапкын, деминг хөгжүлдезинге хамаарыжыр.

Экономиканың балансылашкак болуурун, планныг сагыла-чурумну бир дугаарында харын Күрплан харыылаар апаар. Чогум-на харын Күрплан кандыг-даа ведомество угланыышкынарындан кезээде бедик турар ужурлуг.

Күрпланның ол сорулгаларның бедиинге турарының кажы хире чугулазын кайгамчык эки билир Силер, Николай Константинович.

Константин Никитович Белякка база Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан. Бистиң эң аныяк министерстволарывыстың бирээзии —Мал ажылының болган мал чемнери бүдүрериниң машина тудуушкун министерствозун ол удуртуп орар.

Ол министерствону тургузарының эргежок чугулазын амыдырал боду негээн. Чурттуң бүгү үлетпүр комплекизинге көскү черин ол ам безин эзлеп апкан. Константин Никитовичиниң хүүда инициативазы, энергизы маңаа база тодаргай илереп келген.

Он бирги беш чылда эң чугула айтырыгларның бирээзи ашы-чем айтырыын шинтпирлээринге машина кылыкчылары мырынай шуут киржир ужурлуг дээрзин онзалап демдеглезе чогуур.

Бо чаа министерство чаа техника талазы-биле эң мурнакчы чүүлдерже кезээле чүткүлдүг болзун деп, бо таварылганы ажылган алгаш күзеп каары күзенчиг-дир.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү Григорий Васильевич Романов Ленин орденниг, кызыл-чаар материалдарның болгаш өске-даа чүүлдерниң камналгазын чедип ап турараар.

Комбинатта түс-түс цехтер аразында чогаадыкчыларның болгаш чаартыкчыларның социалистиг чарыжының мурнуку одуруунда гидрометаллургия цегинии коллективи чорup турар. Олар боттарының профессионал байырлалы — Чогаадыкчының болгаш чаартыкчының бүгү-эвилел хүнүн күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаан.

Бо цехтиң ажылчынары, инженер-техниктиг ажылдакчылары он бирги беш чылдың баштайгы чартыынга чедир 4 чаа чогаадыкчы саналдарны ажылдап кылгаш, ону бүдүрүлгеге шингээткеш, оон 54,5 муң рубльдиң арыг орулгазын алган. Азы ол үеде чогаадыкчы саналдардан орулга киирип алырының планы 276,6 хуурга күүсеттинген.

Цехте чогаадыкчы болган чаартыкчы саналдар киирегининң талазы-биле электриктер бригадазының ажылы макталдыг. Олар эрткен чылын чүүле чогаадыкчы саналдардан безин 4 муң киловатт-шак электри энергиязын болгаш 3 муң рубльдиң камналгазын чедип алган. Шак бо чедиишкинде электриктер мастери Вячеслав Алыповтуң болгаш оон эш-өөрүнүң киирип турар үлүү улуг.

«Тыва кобальт» комбинаттың чогаадыкчылары болгаш чаартыкчыларының бүдүрүлгезинге эртем-техниктиг депшилгени улам сайзырадыр дээш боттарының төлептиг үлүг-хуузун киирип турарлар.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: комбинаттың гидрометаллургия цегинии эң тывыстыг чогаадыкчыларының бирээзи Эрес-оол Далаа аныяк специалист Геннадий Гордовенконуң чогаадыкчы саналын сайгарып орары; электриктер мастери Вячеслав Алыпов биле электрик Алдын-оол Куулар ажыл үезинде.

Авторнуң фотолары.

Бөгүн — Чогаадыкчының болгаш чаартыкчының бүгү-эвилел хүнү

«Тыва кобальт» комбинаттың ажыл-ишчилери, инженер-техниктиг ажылдакчылары СЭКП-ниң XXVI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, он бирги беш чылдың планның онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш улуг тура-соруктуг ажылдап турарлар. Комбинаттың цехтериниң коллективтери 1981 чылдың эгезинден тура ай, квартал планнарын чедиишкинниг күүседип келгеннер.

Коллективтиң бүдүрүлге планын амыдыралга чедиишкинниг боттандырыышаан, он бирги беш чылдың планның онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш улуг тура-соруктуг ажылдап турарлар. Комбинаттың цехтериниң коллективтери 1981 чылдың эгезинден тура ай, квартал планнарын чедиишкинниг күүседип келгеннер.

Коллективтиң бүдүрүлге планын амыдыралга чедиишкинниг боттандырыышаан, он бирги беш чылдың планның онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш улуг тура-соруктуг ажылдап турарлар. Комбинаттың цехтериниң коллективтери 1981 чылдың эгезинден тура ай, квартал планнарын чедиишкинниг күүседип келгеннер.

ТӨЛЕПТИГ УТКААННАР

Коллективтиң бүдүрүлге планын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынга комбинаттың чогаадыкчыларының болгаш чаартыкчыларының киирип турар үлүг-хуузу эвээш эвес. Оларның бүдүрүлгеге киирген чаа саналдарындан дыка хөй электроэнергияның, кывар-чаар материалдарның болгаш өске-даа чүүлдериниң камналгазын чедип ап турараар.

Комбинатта түс-түс цехтер аразында чогаадыкчыларның болгаш чаартыкчыларның социалистиг чарыжының мурнуку одуруунда гидрометаллургия цегинии коллективи чорup турар. Олар боттарының профессионал байырлалы — Чогаадыкчының болгаш чаартыкчының бүгү-эвилел хүнүн күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаан.

Бо цехтиң ажылчынары, инженер-техниктиг ажылдакчылары он бирги беш чылдың баштайгы чартыынга чедир 4 чаа чогаадыкчы саналдарны ажылдап кылгаш, ону бүдүрүлгеге шингээткеш, оон 54,5 муң рубльдиң арыг орулгазын алган. Азы ол үеде чогаадыкчы саналдардан орулга киирип алырының планы 276,6 хуурга күүсеттинген.

Цехте чогаадыкчы болган чаартыкчы саналдар киирегининң талазы-биле электриктер бригадазының ажылы макталдыг. Олар эрткен чылын чүүле чогаадыкчы саналдардан безин 4 муң киловатт-шак электри энергиязын болгаш 3 муң рубльдиң камналгазын чедип алган. Шак бо чедиишкинде электриктер мастери Вячеслав Алыповтуң болгаш оон эш-өөрүнүң киирип турар үлүү улуг.

«Тыва кобальт» комбинаттың чогаадыкчылары болгаш чаартыкчыларының бүдүрүлгезинге эртем-техниктиг депшилгени улам сайзырадыр дээш боттарының төлептиг үлүг-хуузун киирип турарлар.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: комбинаттың гидрометаллургия цегинии эң тывыстыг чогаадыкчыларының бирээзи Эрес-оол Далаа аныяк специалист Геннадий Гордовенконуң чогаадыкчы саналын сайгарып орары; электриктер мастери Вячеслав Алыпов биле электрик Алдын-оол Куулар ажыл үезинде.

Авторнуң фотолары.

ИЗИГ ЧҮҮЛДҮГЗҮНҮҮШКҮН

ДЕЛЕГЕЙГЕ ТАЙБЫҢНЫ БЫЖЫГЛААР

Делегейниң парламентилеринге болгаш улустарынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыын бүгү совет кижилер бир эп-сеткилдиг деткиишкини-биле уткаан. Кайгамчык чугула ужур-дузалыг документиге тураскаатказы чугаалаарынга ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенцияның төлээлекчилери тайбыңны быжыглаарынга бүгү-ле чүүлдерни кылырының эргежок чугулазын онзалап демдеглеп турар.

— Дайынның кыптыга бээрин канчап-даа болдуруп болбас. Делегейниң айыыл чок чоруунуң бүгү-ле айтырыгларының талазы-биле өске чурттар-биле чугаалажыышкынарыны кылырынга бистиң күрүневистиң белеңи СЭКП-ниң XXVI съездизиниң хүлээп алганы Тайбыңның программазы илерейлеп турар—деп, Москванып В. В. Куйбышев аттыг электрозаводунуң ажылчыны В. Васенков коллективтиң митингизинге чугаалаан.

— Милитаристерниң эйыылдыг планнарын үзеп, халапты чайгалдыр дээш тайбыңга ынак бүгү чурттарның болгаш улустарның харыысалгазының дугайында Леонид Ильич Брежневтиң чугаалаанын менээ. Ала-чурттуң Улуг дайынының хоорчуу кижиге эки билдингир, дep, ажылчын демдеглээн.

Ленинград хоорайга болгаш ол областа болуп эрткен митингилеринниң киржикчилери СЭКП-ниң тайбыга ынак паштыкы политиказын изиибиле деткээн. «Ижорский завод» каттыжыышкынның цехтеринден каш-ла километр ырак черге 40 чылдар бурунгаар Ижорскиниң алдаржаан батальонунуң ополченнери фашистерге удур баштайгы тулчуушкыннарны эгелээннер. Оларның иштинден каш-ла кижи тиилелгениң өөрүшкүзүн көрген. Дайынга өлген хөй миллион чаңгыс ада-чурттуларының чырыткылыг тураскаалын сагынмышаан, олар: «Тайбыңны камгалаңар!» деп кыйгырып турар.

— Ада-чурттуң Улуг дайынының маадырлары келир үениң салгакчыларының аас-кежии дээш тулчуп турганнар. Тайбыңны камгалаарындан артык чугула сорулга ам бисте чок — деп, электри-канникчыларының бригадири, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң делегады П. Соловьев митингиге мелеглээн.

Советтер чуртунуң тайбыңче чайгылыг чок чүткүлдүүн ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы база катап бадыткаан. Эш Л. И. Брежневтиң сессияга чугаазы кижи төрелгетеннии келир үезиниң дугайында, ядролуг халапты чайгалдыр дугайында ленинчи сагыш салышкын-биле бүрүн сиңиргеп.

— Кижи төрелгетеннии ядролуг мегезиажишкинче чыгап турар НАТО-ның лайызырак стратеттери боттарының айыылдыг планнарындан ойталаар ужурлуг. Тайбыга ынак чаагай сеткилдиг бүгү кижилер ону негеп турар—деп, Тбилисиде Димитров аттыг ужар чүүл заводунуң комсомолучаныяктар бригадазының бригадири А. Мехня медеглээн.

Одесса областың Красноокиянск районда «Маяк» колхозтуң даргазы Социалистиг Куш-ажылдың Маадыры М. Шолар колхозчуларның митингизинге мынча деп чугаалаан:

— Кижи төрелгетеннии төөгүзүнде эң-не халапты лайыының аар-бергелерни боттарының эгиниеринге үүктеп эртиргеп совет кижилер тайбыныың кайгамчык чаагай үезии эки билир. Тайбыны халдыпары Совет күрүневиниң политиказының дээди сорулгазы болуп келген болгаш болуп-даа турар, моон соңгаар-даа ол хевээр артар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыында айтыканыя совет улус ынчангаш үректиң ханызындан изиг чүүлдүгүнүүшкүн болгаш бүрүн деткиишкини-биле уткаар.

— Дайыннар кижи төрелгетенге кайы хире хөй өлүмчидимни, караажа-когаралды, хилинчек-човуланны тавариыышкыраанын төөгүчү эртемденнер кычаа-даа артык эки билир.

Ынчангаш чепсегленнишкинерниң эңдере бүдүрүүшкүнүн делегейниң улустары доп-доозан соксалыр ужурлуг—деп, Киргиз ССР-ниң Эртемнер академиязының төөгү институдунуң директору А. Каимеров чугаалаан.

— Бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң тайбыга ынак политиказын, тайбыны быжыглаарыгга бүгү-ле чүүлдерни кылырынче эш Л. И. Брежневтиң чалбыыттыг кыйгырыын бистер, эртемденнер шын-биле деткип тур бис—деп ол мелеглээн.

(СЭТА).

БҮРҮНҮ-БИЛЕ ДЕТКЭЭН

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыжыының бешки сессиязынга Л. И. Брежневтиң чугаазы, делегейниң парламентилеринге болгаш улустарынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыы совет улустуң, ак сеткилдиг кижи бүрүзүнүң изиг чүүлдүгүнүүшкүнүн алган.

Ол Кыйгырыгны гитлержи фашизминиң халдаан хүнүлелиг бээр 40 чыл болганда ССРЭ-ниң Дээди Совединиң үндургени таварылга эвес. Дайын одунуң халавын совет улус кымдан артык билир. Ынчангаш бистиң партиявыстың, чазаавыстың тайбыга ынак политиказы совет улустуң тайбын келир үезин камгалап турар.

Делегейниң агрессчи болуулежишкиннери болгаш күштери массалыг үзүткаашкынның чепсээн будурерии ажыыбиле көвүдеилип, шериг талазыбиле артык күштүг болуруне чүткүп турарлар. А совет улус тайбын күш-ажылын, аас-кежиктиг чаагай чурталгазын, уругларының өөрүшкүлүг келир үезин чаа дайынның одунга кажан-даа солувас. Ынчангаш делегейге быжыг тайбын ээзээ үре-түнелдиг күш-ажылывыс-биле Төрээн чуртувустуң күүү-шыдалын улам быжыглаар бис. Кыйгырыгның ядролуг черге 40 чылдар бурунгаар Ижорскиниң алдаржаан батальонунуң ополченнери фашистерге удур баштайгы тулчуушкыннарны эгелээннер. Оларның иштинден каш-ла кижи тиилелгениң өөрүшкүзүн көрген. Дайынга өлген хөй миллион чаңгыс ада-чурттуларының чырыткылыг тураскаалын сагынмышаан, олар: «Тайбыңны камгалаңар!» деп кыйгырып турар.

— Ада-чурттуң Улуг дайынының маадырлары келир үениң салгакчыларының аас-кежии дээш тулчуп турганнар. Тайбыңны камгалаарындан артык чугула сорулга ам бисте чок — деп, электри-канникчыларының бригадири, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң делегады П. Соловьев митингиге мелеглээн.

Советтер чуртунуң тайбыңче чайгылыг чок чүткүлдүүн ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы база катап бадыткаан. Эш Л. И. Брежневтиң сессияга чугаазы кижи төрелгетеннии келир үезиниң дугайында, ядролуг халапты чайгалдыр дугайында ленинчи сагыш салышкын-биле бүрүн сиңиргеп.

— Кижи төрелгетеннии ядролуг мегезиажишкинче чыгап турар НАТО-ның лайызырак стратеттери боттарының айыылдыг планнарындан ойталаар ужурлуг. Тайбыга ынак чаагай сеткилдиг бүгү кижилер ону негеп турар—деп, Тбилисиде Димитров аттыг ужар чүүл заводунуң комсомолучаныяктар бригадазының бригадири А. Мехня медеглээн.

Одесса областың Красноокиянск районда «Маяк» колхозтуң даргазы Социалистиг Куш-ажылдың Маадыры М. Шолар колхозчуларның митингизинге мынча деп чугаалаан:

— Кижи төрелгетеннии төөгүзүнде эң-не халапты лайыының аар-бергелерни боттарының эгиниеринге үүктеп эртиргеп совет кижилер бир эп-сеткилдиг деткиишкини-биле уткаан. Кайгамчык чугула ужур-дузалыг документиге тураскаатказы чугаалаарынга ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенцияның төлээлекчилери тайбыны быжыглаарынга бүгү-ле чүүлдерни кылырының эргежок чугулазын онзалап демдеглеп турар.

— Дайынның кыптыга бээрин канчап-даа болдуруп болбас. Делегейниң айыыл чок чоруунуң бүгү-ле айтырыгларының талазы-биле өске чурттар-биле чугаалажыышкынарыны кылырынга бистиң күрүневистиң белеңи СЭКП-ниң XXVI съездизиниң хүлээп алганы Тайбыңның программазы илерейлеп турар—деп, Москванып В. В. Куйбышев аттыг электрозаводунуң ажылчыны В. Васенков коллективтиң митингизинге чугаалаан.

— Милитаристерниң эйыылдыг планнарын үзеп, халапты чайгалдыр дээш тайбыга ынак бүгү чурттарның болгаш улустарның харыысалгазының дугайында Леонид Ильич Брежневтиң чугаалаанын менээ. Ала-чурттуң Улуг дайынының хоорчуу кижиге эки билдингир, дep, ажылчын демдеглээн.

Ленинград хоорайга болгаш ол областа болуп эрткен митингилеринниң киржикчилери СЭКП-ниң тайбыга ынак паштыкы политиказын изиибиле деткээн. «Ижорский завод» каттыжыышкынның цехтеринден каш-ла километр ырак черге 40 чылдар бурунгаар Ижорскиниң алдаржаан батальонунуң ополченнери фашистерге удур баштайгы тулчуушкыннарны эгелээннер. Оларның иштинден каш-ла кижи тиилелгениң өөрүшкүзүн көрген. Дайынга өлген хөй миллион чаңгыс ада-чурттуларының чырыткылыг тураскаалын сагынмышаан, олар: «Тайбыңны камгалаңар!» деп кыйгырып турар.

— Ада-чурттуң Улуг дайынының маадырлары келир үениң салгакчыларының аас-кежии дээш тулчуп турганнар. Тайбыңны камгалаарындан артык чугула сорулга ам бисте чок — деп, электри-канникчыларының бригадири, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң делегады П. Соловьев митингиге мелеглээн.

Советтер чуртунуң тайбыңче чайгылыг чок чүткүлдүүн ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы база катап бадыткаан. Эш Л. И. Брежневтиң сессияга чугаазы кижи төрелгетеннии келир үезиниң дугайында, ядролуг халапты чайгалдыр дугайында ленинчи сагыш салышкын-биле бүрүн сиңиргеп.

— Кижи төрелгетеннии ядролуг мегезиажишкинче чыгап турар НАТО-ның лайызырак стратеттери боттарының айыылдыг планнарындан ойталаар ужурлуг. Тайбыга ынак чаагай сеткилдиг бүгү кижилер ону негеп турар—деп, Тбилисиде Димитров аттыг ужар чүүл заводунуң комсомолучаныяктар бригадазының бригадири А. Мехня медеглээн.

Одесса областың Красноокиянск районда «Маяк» колхозтуң даргазы Социалистиг Куш-ажылдың Маадыры М. Шолар колхозчуларның митингизинге мынча деп чугаалаан:

— Кижи төрелгетеннии төөгүзүнде эң-не халапты лайыының аар-бергелерни боттарының эгиниеринге үүктеп эртиргеп совет кижилер бир эп-сеткилдиг деткиишкини-биле уткаан. Кайгамчык чугула ужур-дузалыг документиге тураскаатказы чугаалаарынга ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенцияның төлээлекчилери тайбыны быжыглаарынга бүгү-ле чүүлдерни кылырының эргежок чугулазын онзалап демдеглеп турар.

— Дайынның кыптыга бээрин канчап-даа болдуруп болбас. Делегейниң айыыл чок чоруунуң бүгү-ле айтырыгларының талазы-биле өске чурттар-биле чугаалажыышкынарыны кылырынга бистиң күрүневистиң белеңи СЭКП-ниң XXVI съездизиниң хүлээп алганы Тайбыңның программазы илерейлеп турар—деп, Москванып В. В. Куйбышев аттыг электрозаводунуң ажылчыны В. Васенков коллективтиң митингизинге чугаалаан.

— Милитаристерниң эйыылдыг планнарын үзеп, халапты чайгалдыр дээш тайбыга ынак бүгү чурттарның болгаш улустарның харыысалгазының дугайында Леонид Ильич Брежневтиң чугаалаанын менээ. Ала-чурттуң Улуг дайынының хоорчуу кижиге эки билдингир, дep, ажылчын демдеглээн.

Ленинград хоорайга болгаш ол областа болуп эрткен митингилеринниң киржикчилери СЭКП-ниң тайбыга ынак паштыкы политиказын изиибиле деткээн. «Ижорский завод» каттыжыышкынның цехтеринден каш-ла километр

ЭҢ ЧУГУЛА АЙТЫРЫГ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыжыының бешки сессиязынга ленинчи партияның шылгарангай ажылдакчызы, делегейге быжыг тайбың дээш турупшуур демиселичи эш Л. И. Брежневтиң термоядролуг халапган бистиң өртемчейивисти камгалаар дугайында чугаазын болгаш «Делегейниң парламентилеринге болгаш улустарынга» Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Дээди Совединиң Кыйгырыын улуг кичээнгейлиг номчаан, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей ойе деткип тур мен.

Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи мен, ынчангаш дайынның кайы хире айыылдыг, үреглекчизин, когарал-хоозуралды чедирерин кончуут эки билир мен.

Делегейге тайбынны быжыглаары деп ыныг чугула айтырыг ам чок. Оон уламнадын Кыйгырыгны ССРЭ-ниң Дээди Соведи хүлээп алган-дыр. Ында тайбынны быжыглаар, чавырыышкынны камгалаар, боо-чепсекти эндере будурерии эвээжедир талазы-биле СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың даштыкы политиктиг кол шугумун айыткан. Ону дүрген шиитпирлээрин онза ужур-дузалыг болуп турар.

Совет улус Төрээн чуртунуң экономиктиг күчүзүн, оон камгаланыр аргазын быжыглаарыбиле он бирги беш чылдың планныг онаалдаларын күүседир дээш кызымак ажылдап турарлар. Бистиң Бай-Тайганың ишчилери бо чылдың эрткен айларында багай эвес ажылдаан. Хойжулар күрүнеге дүк садарының партыктың чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен. Амгы үеде малчыннар күрүнеге эът, сүт садарының планның онаалдаларын күүседир дээш ажылдап турарлар.

СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың ленинчи иштики болгаш даштыкы политиказының ажылчы чоннарга калбак-биле тайылбырлап, таныштырарынга моон соңгаар идепкейлиг киржиримни хүлээндим.

А. АДЫГБАЙ,
Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи.

ЧЕДИИШКИННИГ ЭГЕЛЭЭН

Он бирги беш чылды Тандыда «Коммунизмниң херели» совхозтуң хойжулары күш-ажылчы чедиишкиннерлиг эгелээн. Ажыл-агый иитизи-биле 13 муң хире хураганны бо чылын дорукторуп алган. Төрүүр үе баш хойлан ортумза-биле 85 хураганны менди өстүргеп.

Хойжулар ортузунда социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда Ооржак Биллежей чорup орар. Коланында 530 төрүүр хөөнден 550 хураганы менди дорукторгаш, совхозуна хүлээдип берген. Ооржак Бора-Хуна 528 хөөнден 530 хураганны алгаш, чарыштың ийиги черинде чорup орар.

Совхозтуң малчынары амгы үеле кыргылданы эки шынарлыг, дүрген доозар, чайгы семиртилгени организастыг чорудар дээш ажылдап турарлар.

С. ОЮН.

РАПОРТТААН

Бай-Тайга районнуң ажыл-агыйларының аразында малчынарның республика Наадымын күш-ажылчы чедиишкиннер-биле төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш калбарган.

«Мурнакчы» совхозтуң ажыл-ишчилери он бирги беш чылдың баштайгы чылының бирги чартыында күрүнеге мал продуктуларын саларының планнарын хуусаа бетинде ажыр күүсеткеш, СЭКП райкомунга болгаш райкүүскомга рапорттааннар. Ажыл-агый июнь 15-те медээ өзугаар күрүнеге эът садарын 101 хуу, лукту 114,2 хуу, сүттү ийи чартык катап ажыр күүсеткен.

Чүс-башка онаалтыр 85 бызааны камгалап алган. Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге 530 хураганны алгаш, чарыштың ийиги черинде чорup орар.

Совхозтуң малчынары амгы үеле кыргылданы эки шынарлыг, дүрген доозар, чайгы семиртилгени организастыг чорудар дээш ажылдап турарлар.

С. ОЮН.

РАПОРТТААН

Бай-Тайга районнуң ажыл-агыйларының аразында малчынарның республика Наадымын күш-ажылчы чедиишкиннер-биле төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш калбарган.

«Мурнакчы» совхозтуң ажыл-ишчилери он бирги беш чылдың баштайгы чылының бирги чартыында күрүнеге мал продуктуларын саларының планнарын хуусаа бетинде ажыр күүсеткеш, СЭКП райкомунга болгаш райкүүскомга рапорттааннар. Ажыл-агый июнь 15-те медээ өзугаар күрүнеге эът садарын 101 хуу, лукту 114,2 хуу, сүттү ийи чартык катап ажыр күүсеткен.

Чүс-башка онаалтыр 85 бызааны камгалап алган. Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге

МӨЗҮ-ШЫНАР КИЖИЗИДИЛГЕЗИН УЛАМ ЭКИЖИДЕР

СЭКП Кызыл хооркомуунуң III пленуму болуп эрткен. «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң негелделеринге дүүштүр социалистиг хоойлу-дүрүмну болгаш хөй-ниитиниң корум-чурумун быжыглаар талазыбиле хоорайның партия организациязының сорулгаларының дугайында» партия хооркомунун бирги секретары А. Н. Пожилаевтиң илеткелин аңаа дыңнап, чугаалашкан.

Хоорайның партия, профзавлел, комсомол болгаш өскелээ хөй-ниити организациялары, ажыл-агый удуртукулары, административтиг органнар СЭКП Тыва обкомунуң II пленумунуң кем-херек болгаш корум-чурум үрекчилери-биле демиселди күштелдирер талазы-биле шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче угланган хемчеглерни ап чорутканының илеткелчи демдеглээн. Оон түнелиниле наймыылдың чамдык будурүлгелеринде социалистиг хоойлу-дүрүмну, күш-ажылдың чурумун үрээр чоруктар кызырылган, ынчангаш планныг онаалдалар чедиишкиннер күүсеттинип турар.

Кем-херек үүлгедир болгаш корум-чурум үрээр чоруктун байдалын илеткелчи хандыр анализтеп көрүп, оон үүн турар чылдагаанының тодаргайлап, оон-биле демиселди партия, профзавлел, комсомол организациялары, күш-ажылчы коллективтер, административтиг органнар ам-даа кошкаш чогум-на утказы база олче угланган. Оны парламентилер, өске чурттарның улустары база деткиир ужурлуг.

Мээн ажылдап турарым «Тыва даг-дүгүү» комбинаттың бөлүүн рудадан даг-дүгүү арыглаар цегинии ажылчынары, албан-хаакчылары ол Кыйгырыгны бүрүнү-биле деткээн.

Тайбың— эң-не чаагай чүүл, ынчангаш ол ыяап-ла камгалаттынган турар ужурлуг.

Г. КҮЖҮГЕТ,
«Тыва даг-дүгүү» комбинаттың бөлүүн рудадан даг-дүгүү арыглаар цегинии машинизи, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады.

ӨРТКЕ УДУР ДЕМИСЕЛДИ КҮШТЕЛДИРЕР

Бистиң республиканың девискээри бо чылдың чаймынында улуг кайдаашкынга таварыжып, изиг хүннер боор, аргаыяш, өът-сиген кургап турарыпдан өрт үнер таварылгалар эрткен чылдыындан хөй болуп турар. Өрттүң өөскүүр таварылгалары колдуунда кижилериң буруузу-биле болуп турар. Ол дугайын дүүн Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ч-Д. Б. Ондарның даргалаашкыны-биле эрткен хуралга онзалап демдеглээн.

Өрт айыылывын сезону эгелээндеи бээр бо чылын республика девискээрине ниитизи-биле чүс ажыг улут-биче өрттээ боор, барык мүң хире гектар арга-ыяштыг черлерни узуткаан. Ол дугайын республиканың ыяш ажыл-агыйының министри М. А. Газков дыңнатказ, июнь 26-га чедир ажы-ангы районнарда 31 хире өрт хып турарын чугаалаан.

Хуралга өртке удур демиселди күштелдирери-биле республиканың арга-арыглыг черлериниче кижилериң киреринң шуут хоруур, оларже баар кол-кол оруктарга хыналдаш күштелдирип, дежурныйлаашкынны организастаарын чогуур органнарга даандырган. Өрттүң болуп турар черлери чонкилериң ажыл-чорудулгазы-биле холбазалыг, анчыларның, туристеринiң, дыштанныктарның чоруур маршруттарында боор турарын барымдаалаашкын, арга-ыяштыг тайгасыннардан оларны дүрген келдирери чугула деп санаан.

«1981-1982 чылдарның өрт айыылдыг сезонунга белеткелдин болгаш Тыва АССР-ниң девискээрине арга-ыяш өрттери-биле демисел талазы-биле хемчеглер дугайында» Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бо чылдың март-тың 18-те доктаалында айыткынган хемчеглерни чер-черге ыяап-ла боттандырып чорударын чогуур албан организациялардан, республиканың Ыяш ажыл-агый министерстволуудан, арга-ыяштыг агаардан хайгаарал авиасалбырларының удурткуларындан негээн.

Туулгалыг
библиотека
№ 2

УЛУСЧУ КОНТРОЛЬДУН арны

1981 чыл
июнь
№ 6 (87)

КОМИТЕТТЕРДЕ

КЫЗЫЛ

Хоорайда янзы-бүрү тулуг эргелеллериниң тудуп турар тулугларында материаллар кадагалалыкчыларының байгалың эргелеллерде улусчу контроль болуктери-биле кады хоорайның «Комсомолчу прожектор» штабы хынап көргеш.

Оон түнелиндже хөй четпестер илереэн. «Тыва тудуг» трестиң тудуг эргелеллериниң тудуп турары школа, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң бажыңы, № 3 чүрттелга бажыңы, геологтар бажыңы, «Минмонтажспецстрой» базазы болгаш еске-даа объктилерде хөй санныг тудуг материалдарын: фибролит, битүм, дээвир шывар плиталар, цемент үрелиг, чидиг турары тодараан. Кызылдың ШЭС тудуг эргелелиниң тудуп турары профтехучилище бажыңында 127 санныг дээвир плиталары, 60 кубометр фибролит, 15 муң түүйбү стандарттың негелделеринге дүүшпес шыгжаттынып, үрелип чыдар болган.

Ындыг ажыл-агыйжы эвес чорук «Тыва көдээ тудуг» трестиң бүдүрүлге-техниктиг эргелелиниң начальниги В. Н. Малышевке шыңгыы доңгулда бербишаан, оон бир айда шалыңнарын кагмырын шинтирлээн.

БАЙ-ХААК

Межегейде участок эмнелгезиниң кол эмчизи С. О. Монгуш эрге-дужаалын ажыглап алгаш, сан-хөө чүрүмүн хажылын турар дугайында медээни Танды районнуң улусчу контроль комитедин хынаан.

Кол эмчи С. О. Монгуш болдунуң автошколаны чаа доозкан оглун санитар машиназының йи дугаар чолаачызы кылдыр хүлээп алгаш, 2 чолаачының кайызынга-даа 1,5 шалыңны төлеп турган. Оң машина йи ай иштинде септелгеге турган-даа болза, чолаачылар херек кырында ажылдаваан үезинде 367 рубль шалыңны артыкка алганнар.

Оон ацызда январь айда декреттең тургай фельдшерниң адын табелье книр бижээш, оон шалыңны С. О. Монгуш боду шингээткен.

Хыналзанның материалдарын районнуң улусчу контроль комитединиң хуралынга шыңгыы сайгарып көргеш, С. О. Монгуштуң йи айда шалыңын тырттар деп шинтирлээн. Ол ышкаш Тандың районнуң эмнелгезиниң кол эмчизи Г. Г. Перемитининиң, кол бухгалтер О. Н. Журованың контроль чок чорукту комитет айыткан.

КААК-ХЕМ

Чербиле ыяш белеткээр пунктунуң удуртукчуларының күрүнениң акша-хөреңгизин ыяш эвес чарыгдап турганының дугайында айтырыгны Кызыл районнуң улусчу контроль комитединиң хуралынга чугаалашкан.

1979 чылдың октябрьдан бо чылдың февралга чедир үеде пунктунуң удуртукчулары аккордтуг шаңналлар төлээн кылдыр мөге чарыгдалдарны үндүрүп, күрүнеге 3938 рубль түңнүг когаралды чедиргеп. Аккордтуг наряд-онаалдарлар чокка, ажылдың хүүслаарын кызырар азы шынарын экижидер талазы-биле кандыгдаа айтыышкын болгаш үелезин чок черге ол шаңналдарны шын эвес немей төлеп турган. Ындыг артык төлевирлер расценкалар ёзугаар төлевирниң 30—40 хуузу чедип турар.

Экономист, бухгалтер, нормировщик кижилер безин ат салбаан ындыг нарядтарны пунктунуң начальниги турган, амгы үеде Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйының директору М. К. Нагибин болгаш пунктунуң амгы начальниги В. В. Туднеков олар бадылап турганнар.

Комитет бо четпестерин шыңгыы чугаалажып көргеш М. К. Нагибин, В. В. Туднеков оларга шыңгыы доңгулдаларны онаавышаан, оларның түс-түзүнде йи болгаш бир айның шалыңнарын тырттар деп шинтирлээн.

САРЫГ-СЕП

«Бүреп» совхозта минералдыг чемишчидилгелер, кыварчаар материаллар кадагалалы болгаш ажылдалы чогуур неделгеге дүүшпейн турары хыналдадан илереэн.

Улуг-Ажыкта склад чанында чылдар чемишчидилгени шын кадагалаар, ажыглаар талазы-биле комитет чаңгыс эвес удаа сагындырган турган. Ынчалза-даа хемчег алдынмайн, ажыл-агыйжы эвес чорукту уламчылаанының түңнелинде 1981 чылда заводка будүрген болгаш бо чылдың январьда совхозтуң алганы 4 тонна калийлиг дус, 3 тонна нитромофоза ажыглалдан үнген. Күрүнеге чедиргеп когарал 292 рубль 40 көпеек болган.

Ол ышкаш кыварчаар материаллар кадагалалыкла улуг четпестерни хайгыылчыдыр, шинтирлиг ажылдаарны ажыглаарын чедип, ап чорударын совхозта улусчу контроль комитединиң кол бөлүүнүң даргазы А. И. Сошовка комитет даскан.

ХӨЙ-НИИТИЗИ-БИЛЕ

«Мурнакчы» совхоз бо чылдың бирги кварталында мал ажылының продукциязын көвүдедир, ону күрүнеге садар база малдың баш санын өстүрер талазы-биле социалистиг чарышка республикаңың барың зоназының совхозтарының аразында чарышка тиилекчи болган. Оон түнелинде бо ажыл-агый партия обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профобларның Чөвүлелиниң болгаш комсомол обкомунуң шилчиир Кызыл тугун болгаш акча шаңналын чаалап алган.

Ол чедишкиннерге совхозта улусчу контролёрларның кииргеи үлүг биче эвес.

Совхозта улусчу контроль кол бөлүү парткомга бадылаткан план ёзугаар контроль боттандырып, будүрүлгенин бүгү адырларынга хайгаараалын калбарткан. Кол бөлүкте 27 контролёриүн 11-и коммунистер, 5-и комсомолчулар. Оларның хөй кезии механизаторлар, малчыннар, специалистер. Кол бөлүктүң ажылын 9 кижи составтыг бюро башкарып, бригадаларда, фермада мастерскаяда, тудугда тургустунган 8 постуларны удуртуп, ажылдың дээштиин элээн бедиткен.

1981 чылдың беш айларында кол бөлүк рейд, хыналдаларны, көрүлделерни 10 удаа чоруткан. Оларның үежүнүн түңнелдерин кол бөлүктүң хуралынга сайгарган. Хыналдаларны мал кыштагларашкынының байдалы, мал чеминиң чеп чарыгдалы, техника ажыглалы, часкы хову ажылдарынга белеткелдер, мал ажылында отчёт-үчеттүң байдалы чергелиг чугула айтырыгларже кол үлгендырган.

Чамдык хыналдаларның материалдарын совхозтуң техниктиг чөвүлелинге, дирекция болгаш парткомга сайгарып көргениниң түңнелинде ажылда илереэн четпестер чайлаттынган. Улусчу контролёрларның кииргеи саналын ёзугаар совхоз дирекциязы хөй мал чидирип, самчыгдаан, ээ-харыысалга чок 4 кижини ажылындан дүжүргеи.

Контроль үлам күштелдирери-биле часкы хову ажылдарының, хөй кыргылдазының үезинде ийнийн постуларны немей тургускан. Өшкү кыргылдазының үезинде түр постуның кежигүннери складка кирген дүктүң контроль саналашкының кылгаш, 43 кг дук артык болганын илереткен.

Совхозта улусчу контролёрларның кылып чоруткан ажылында чедир кылдынмаан чүүлдерни ажылчыннарның ниити хуралынга анализтээн. Кол бөлүктүң ажыл-чорудулгазын «Комсомолчу прожектор», профэвилел организациязы болгаш көдээ Советтиң доктаамал комиссиялары-биле бир деминг чорударын, контроль массага калбаа-биле билдингир болуруи хандырары-биле хыналдалар болгаш оон түнелдеринде алдынган хемчегler дугайын «Улусчу контроль» деп стендиге, көскү агитациянын өскедаа хевирлериниң күжүзүн-биле чырыдып турар.

К. МОНГУШ.
«Мурнакчы» совхозта улусчу контроль кол бөлүүнүң даргазы.
Бай-Тайга район.

Бөлүктүң дуржулгазындан

ДЭЭШТИГ АРГАЛАР-БИЛЕ

Кызылдың аъш-чем барааннар садыында улусчу контроль кол бөлүү бар, оларның 10-у бот-орулга-чарылгалыг будүрүлгелер кылдыр тургустунган. Ниитизи-биле 74 хайгыылчының 15-и кол бөлүктүң кежигүннери.

Садыг килдизиниң начальниги Н. М. Гуркина удуртукан кол бөлүк партбюро-биле сүмележип, ажылды квартал планынга дүүштүр чорудуп, садыг будүрүлгезиниң кол аймыртыларын күчүзүнгейниң төвүнге тургускан. Совет садыгның дүрүмүн сагып турары, барааннар кадагалалы, садыг алыкчыларның хандырылгазының культуразы, садыг бүдүүлгелериниң санитарлыг байдалы, дезгинирлериниң шимелдези, барааннар ассортименти, өртек-үнеинің шын ажылдалы ышкаш ажылдарга рейд, хыналдаларны чорудуп, оон дээштиин бедидерин кедип чедип ап келген. Оон бир херечизи болза бо чылдың эгезинден бээр № 15, 22, 50 бот-орулга-чарылгалыг будүрүлгелерге 40 ажыг удаа ооруп четтиришкинни, мактадып садып алыкчылар бижээн, 3 хомудалдар чүгле 5 болган. Сөөлээн барааннарны садып алыкчылар садып ап турда, контрольдаарының методун ажыглаары чанчыл апарган. Ындыг хыналда үезинде контролёрлар садып алдынган аъш-чем барааннарын катап децилеп, акша-көпеек санажылгазын шын чоруткашын хынаар. Продуктуларны шын эвес деңзилээн, садып алыкчылардан акша-көпекти шын эвес алган товарлыгларда тараже солуштур чорудуп турар. Чижээ, № 3 бот-орулга чарылгалыг будүрүлгенни контролёрлары № 9 будүрүлгеге барып, а бо коллективтиң хайгыылчылары оларга чеде бергеш хыналда кылып турар.

Кол бөлүктүң ажылының база бир эки талазы-биле тус-тус бөлүктериниң ажылының дугайында отчёттарны кварталдың санында киирерин чедип ап, ону бөлүктүң бюрозунга ажы ниити хуралга сайгарып көрүп турары болур. Тус-тус бөлүктериниң ажылын анализтеп, контрольду эжиндиринче, күралвырларны илередиринче, ажыл-херекти эжиндиринче углаган сүмелерни берип турар. Ындыг метод тус-тус бөлүктериниң ажылын эжиндиринге ядыг берип, контролёрларны, күш-ажылчы коллективтерни мобилизастап, харыысалгазын бедидип турар.

Улусчу контроль бөлүктериниң хынаалдаларының түңнелдериниң бөлүктүң бодуунуң болгаш күш-ажылчы коллективтиң хуралдарынга сайгарып көрүп турар. Чижээ, № 15 бот-орулга-чарылгалыг будүрүлгениң улусчу контролёрлары 5 удаа хынаалда чорутташ, шуптузуп бөлүктүң хуралынга чугаалашкан. А № 18 бот-орулга-чарылгалыг будүрүлгениң хайгыылчылары 14 хынаалда кылташ, оон 9-ун бот-тарыимың хуралынга сайгарган.

Кызыл садыгның бажыңына барган кижи «Улусчу контроль ажылдан тур», «Эң эки улусчу контролёрлар» деп стендини, «Чаңыктарны», шүгүмчүлелдиг хуудастарны азып каан турарын көрүп болур. Кол бөлүктүң хайгыылчыларының идепкейлиг ажылының кескү көргүүзү ол. Бөлүктүң ажыл планнын, кежигүннерин, хынаалдалар түңнелдерин, контролёрларның медээзин ёзугаар ап чорукчы хемчегler дугайын анаа хөйге чарлап, көргүзүп турар. Улусчу контрольдуң тус-тус бөлүктериниң хайгыылчылары 14 хынаалда кылташ, оон 9-ун бот-тарыимың хуралынга сайгарган.

Кызыл садыгның бажыңына барган кижи «Улусчу контроль ажылдан тур», «Эң эки улусчу контролёрлар» деп стендини, «Чаңыктарны», шүгүмчүлелдиг хуудастарны азып каан турарын көрүп болур. Кол бөлүктүң хайгыылчыларының идепкейлиг ажылының кескү көргүүзү ол. Бөлүктүң ажыл планнын, кежигүннерин, хынаалдалар түңнелдерин, контролёрларның медээзин ёзугаар ап чорукчы хемчегler дугайын анаа хөйге чарлап, көргүзүп турар. Улусчу контрольдуң тус-тус бөлүктериниң хайгыылчылары 14 хынаалда кылташ, оон 9-ун бот-тарыимың хуралынга сайгарган.

Кызыл садыгның удуртулгазы улусчу контролёрларның илереткен четпестерни чайладыр талазы-биле идепкейлиг, оларның инициативазын детким, үүлге бо чылын безин 5 хайгыылчыны мактап-шаңнаан.

Кол бөлүктүң ниити удуртулгазында шинтирлээн чугуур чугула айтырыглар амдаа хөй. Комплекстиг хынаалдаларны чорударының аргаларын четче ажыглавайн, чамдыкта ол-ла айтырыгларны катап хынаар азы бот-орулга-чарылгалыг будүрүлгелерге тус-туста чорудар-ужурга таварыжыр. Бо чорук контролёрларның күжүн бидарадыр, хөй үе-шактыг анаа чарыгдаарынга чедирер, чамдыкта хынаалдалар шынар чок болгулаар. Хынаалдаларга чамдык контролёрлар кириштейп, бөлүктериниң хуралдарынга албан-дужаалдыг кижилерни, азы бүрүүлүг улустарны эвээш олуруштурул турар.

ССРЭ-де улусчу контроль дугайында Хоойлуунуң 25 дугаар чүүлүнде айытканы улусчу контроль бөлүүнүң эргелерни долу ажыглавайн турар. Хоойлуунуң 30 дугаар чүүлүнде улусчу контролёрларны шаннап-мактаарының дугайын айытканы болгай. Ынчалза-даа ону кошкак ажыглап, улусчу контроль органнарынга идепкейлиг ажылдааны дээш чаңгыс-даа контролёрга немелде шөлээни тывыспаан болуп турар. Бо четпестер дарый чайлаттының болуур чүүлдер-дир.

Активке даянгаш хынаалдаларны план ёзугаар чорудуп, чаңгыс-даа хажыдыышкынынарны анаа эрттирбес дээш көрүүгүр, дыңнаңгыр ажылдап, контролёрларның киирген материалдарын шынгыы сайгарып көрүп турары Кызыл садыгда улусчу контрольдуң кол бөлүүнүң ажылының дээштиин мөөн-даа сонгаар улам бедидер.

А. ЧИГУНЕКОВ.
Кызыл хоорайның улусчу контроль комитединиң инспектору.

Күш-ажылдың Кызыл Туң орденниң эдилекчизи Галина Владимировна Маадыр-оол Кызыл районнуң хөлүшкак бараннар садыында улусчу контрольдуң кол бөлүүн ийи чыл удуртуп келген.

Бөлүк партбюро-биле сүмелешкеш, квартал санында ажыл планын тургузуп ап, администрациядан транспортту ап, коллективте административтиг комиссия-биле бир деминг ажылдал турар.

РСФСР-ниң садыг министерствозунуң № 386 дужаалынга дүүштүр Совет садыгның дүрүмүн сагып турарының талазы-биле хынаалдаларны бо чылдың эгезинден бээр 11 удаа чоруткан. Оон түңнелдерин кол бөлүктүң хуралдарынга чугаалажып көргеш. Материал талазы-биле үнелиг чүүлдериң кадагалал, камгалалын шыңгыы сагыырын чедип ап, хажыдыышкыннарга хамаарыштыр шүгүмчүлелдиг хуудустарны үндүрүп турар.

ЧУРУКТА: контролёрлар Л. Ф. Мартынова, кол бөлүктүң даргазы Г. В. Маадыр-оол (ортузунда), К. П. Тас-оол оларның ажыл планын чугаалажып олурары.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБАП

Бистиң районда улусчу контрольдун 25 бөлүү, 26 постузу бар. Ында 483 улусчу контролёр сонгуткан болгаш ажылдап турар.

Контрольду боттандырар, бөлүктерге болгаш постуларга хүн бүрүде дуза чедирери-биле комитеттиң штаттаан дашкаар 8 кидизиниң тургускан, партия, хөй-ниити организацияларының коллективтериниң удуртукчуларының сүмезии ёзугаар штаттаан дашкаар 33 инспекторну оларның составында бадылаан.

ССРЭ-де улусчу контроль дугайында Хоойлуунуң болгаш «Улусчу контроль органнарының ажылын улам ынай эжиндиринин болгаш ССРЭ-де улусчу контроль дугайында Хоойлуунуң үлүзээ алганы-биле холбаштыр анаа партияжа удуртулганы күштелдирер талазы-биле хемчеглер» дугайында докталалды СЭКП ТК-ниң үлүзээ алганының соонда комитеттиң, бөлүктериниң болгаш постуларның ажылы идепкейжээн. Будүрүлгенин ажыктыяп, ажылдың шынарын бедидеринче, курлавырларны тывырынче, камналганың шыңгыы чурумун тургузарынче, будүрүлгенин күүлерин, материалдыг санхөө болгаш күш-ажыл курлавырларын улам долу ажыглаарынче улусчу контроль органнарының ажыл-чорудулгазын угландырарының чугулазының дугайында СЭКП ТК-ның негелдези бистиң ажылывыстың программазы апарган. Ол негелделерни боттандырбышаан, районнуң улусчу контроль комитединиң бүгү бөлүктериниң, постуларның ажылын кичээнгейлиг анализтеп, оларның структуразын эжиндиринче, хынаалдаларның шынарын бедиринче, контролёрларның идепкейин бедиринче кичээнгей салып турар.

Бо ажылга бир кол черни улусчу контролёрларның өөредилгези эвээш. Партия райкому-биле сүмелешкеш, ол ажылды организастаан бис. Районга 1980—1981 өөредилге чылында улусчу контролёрларның 9 школазы ажылдап, амгы үеде өөредилге чылын дооскан. Кичээлдерни кварталда бир удаа чорудуп, эрткен чылдың октябрьдан бээр үш квартал аайы-биле школа бүрүзүнге 3-3 кичээлдер эрткилээн. Анаа шупту 252 контролёрлар өөренгеп. Кичээлдерни комитеттиң тускай планын ёзугаар эрттирип, анаа контрольдуң ленинчи принциптерин, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң айтыышкынарын, партияның шиитпирлерин, ССРЭ-ниң Конституциязында айыткан улусчу контроль дугайындагы чүүлдерни күш-ажылчы коллективтерниң муриунда сорулгалар-биле холбап өөренгеннер.

«Х Улуг хурал», «Гиилелге», «Кок-Тей» совхозтарда, районнуң улусчу контроль комитединиң чанында улусчу контролёрларның школазы өөредилге чылын организастыг дооскан. Ол школаларның кичээлдери үзүктелбейн, түңнел кичээлдер бедик деңгелге эрткен. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр бөлүктериниң болгаш постуларның сорулгаларының дугайында саналонаал солчуруңга 26 кижи киришкен.

Оон ынай комитеттиң перспективтиг планын ёзугаар бо чылын улусчу контрольдун кол бөлүүнүң даргаларының доктаамал ажылдаар семинарын районга организастаан. 1980—1981 өөредилге чылында оон планын база түргускан. СЭКП райкомунуң барган секретары К. Н. Шулуу, ийиги секретары М. П. Бессмертных, ВЛКСМ райкомунуң барган секретары А. В. Чучум, районнуң улусчу контроль комитединиң даргазы К. Д. Монгуш, өске-даа харыысалгалыг ажылдакчылар анаа лекцияларны помчаан.

Бо өөредилге чылында киитизи-биле 8 кичээл эрткен. Кол бөлүктериниң 25 даргаларының 18-зи кичээл бүрүзүнге олурушкан. Кол бөлүктүң даргалары: № 1317 КМК-да Л. Ф. Шилова, районнуң хөлүшкак бараннар садыында Л. Ф. Мартынова, «Шамбалыг» совхозта Д. Д. Таспаяк, «Х Улуг хурал» совхозта С. Т. Нурсат, ыяш ажыл-агый чериже Т. Б. Литвинова, күш фабриказында А. И. Глазырин, Каа-Хем суур Советинде Н. С. Топтыгина, Баян-Кол көдээ Советте К. А. Бады-Назын олар болгаш өскелер-даа семинарга дужаулгазын солушкан.

Районнуң улусчу контроль комитеди садыг организацияларында болгаш коммунал хандырылга будүрүлгелериниде улусчу контролёрларның семинар-хуралын бо чылдың майда эрттирген. Анаа «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр улусчу контроль бөлүктериниң сорулгаларының дугайында», «Бөлүктериниң, постуларның ажылын бүгү талазлыг экижидери, анаа контролёр бүрүзүн идепкейлиг киириттирери» деп лекцияларны комитеттиң харыысалгалыг ажылдакчылары номчаан. Садыг организацияларының ажыл-чорудулгазында улусчу контролёрларның ролюнуң дугайын садыг организацияларының удуртукчулары А. А. Сояк, А. И. Белянина олар чугаалап берген. Контролёрлар школаларга, семинарларга өөренип, билип алган чүүлдерин практикага кырында ажыл-херек-биле холбап, ажылдың дээштиин бедидип турар. Рейд, хынаалдалар үезинде кол кичээнгейниң планныг онаалдалар күүселдезин, продукциянын шынарын, камналга болгаш хумагалыг чорук, социалистиг өнүүнүң камгалалы ышкаш чугула айтырыгларже угландырган.

«Совет демократиянын эргежок чугула тудуш кезээ — эргелеп-башкарылга организациязының болгаш албан-дужаалдыг кижилериниң ажылынга бүгдеин хаара тудуп турар улусчу контроль болуп турар. Чаңгыс-даа хажыдыышкын, албан-дужаалдың шын эвес ажыглаар, төтчелекчи, сагылга-чурум чок чоруктун чаңгыс-даа фактызы улусчу контролёрларның ажыл-агыйжы, көскү караандай чаңдыр барбас ужурлуг. СЭКП ТК оларны улам ёрес талазлап, шиитпирлиг ажылдаарынче угландырыр турар» — деп, эш Л. И. Брежнев СЭКП-ниң XXVI съездизинге чугаалаан.

Районнуң улусчу контроль органнары хайгыылчыларның идепкейин бедидеринче сагыш салышкынны моон-даа сонгаар улам күштелдирер.

С. ОЙДУП.
Кызыл районнуң улусчу контроль комитединиң инспектору.

Дуржулганы нептередир

КОМИТЕТ ДЕТКЭЭН

Мурнунда хожудаңгай бүдүрүлгелериниң одуруунга тургай Кызыл-Мажалыктың туулбу заводунуң техниктиг эде дериишкиниң йи чыл бурунгаар эгелээни.

Од үениң иштинде чаа техниканы болгаш технологияны шингээдир талазы-биле даян ажыл ында кылдыгнаан. СМ-246 маркалыг хоодуг кылыр машинага калориферни тургускан соонда хоодугнуун дөңа бээр чоруу чайлаттынган, оон шынары чөжээн, машиналарның түрүмеги үредбестээн. Туулбу курганыр муңгаш черде эрги ажактерни демир ажактер-биле солаан. Ынчангаш туулбу курганыр черниң кинишкинин эжээн, ажактерниң ажыглалының хүүслааы үзаан, цех иштинде доозуңналышкын эвээжээн.

Оон ангыда заводтуң он алды дугаар вентиляторунуң каменазын чаартып кылган, доозуи-довурак үндүр тыртпар хоолайны немей тургускан. Оон түнелинде заводтуң денискээринең бок, доозуналышкыны эвээжээн. Ол ышкаш СМ-294 маркалыг прессти чаа хевиринге пресс-биле солаан соонда продукциянын шынары эжиндиринге, пресстиң бүдүрүкчүлүү үлгедип, үелиглеп 1 090 кезек тууйбуну кылып турар апаргаан. Тууйбу кемер чартык автоматтыг база голдан болган тууйбуның шынары, үелиин эжээжээн.

Мурнунда заводтуң суг соорлар хаозуңуң үредир чоруунуңдан ажыл бо-да тукталып бээ тургаш. Оны өөренип көрөш, ээ-не чавыс дерге тургызыкаан насосту 2,2 метр беликтиг кедүре салган. Ынчангаш сугну сордуруп үндүрери эжиндиринге, насостуң сальникгериниң дона бээри чайлаттынган, насос үредир таварыла болбастаан.

Үстүнде ажылдарны болгаш өске-даа чаартыкчы саналларны заводка иентереткенинең түнелинде заводтуң ажылы кескү түнелдерлиг апаргаан. Бо чылдың бирги кварталында тууйбу бүдүрер планын 106,2 хуу күүсеткен. Продукция сайгарарын — 111,1 хуу, барааның продукция бүдүрерин 110,2 хуу күүсеткен. Коллективке квартычкы саналларны иентереп, технологияны сайзырадыр-гайжыларынче угланган хемчегlерни ап чоруткашкынга аъш-чемниң шынарын бедидеринче, курлавырларны тывырынче, камналганың шыңгыы чурумун тургузарынче, будүрүлгенин күүлерин, материалдыг санхөө болгаш күш-ажыл курлавырларын улам долу ажыглаарынче улусчу контроль органнарының ажыл-чорудулгазын угландырарының чугулазының дугайында СЭКП ТК-ның негелдези бистиң ажылывыстың программазы апаргаан. Ол негелделерни боттандырбышаан, районнуң улусчу контроль комитединиң бүгү бөлүктериниң, постуларның ажылын кичээнгейлиг анализтеп, оларның структуразын эжиндиринче, хынаалдаларның шынарын бедидеринче, контролёрларның идепкейин бедидеринче кичээнгей салып турар.

Бо ажылга бир кол черни улусчу контролёрларның өөредилгези эвээжээн. Партия райкому-биле сүмелешкеш, ол ажылды организастаан бис. Районга 1980—1981 өөредилге чылында улусчу контролёрларның 9 школазы ажылдап, амгы үеде өөредилге чылын дооскан. Кичээлдерни кварталда бир удаа чорудуп, эрткен чылдың октябрьдан бээр үш квартал аайы-биле школа бүрүзүнге 3-3 кичээлдер эрткилээн. Анаа шупту 252 контролёрлар өөренгеп. Кичээлдерни комитеттиң тускай планын ёзугаар эрттирип, анаа контрольдуң ленинчи принциптерин, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң айтыышкынарын, партияның шиитпирлерин, ССРЭ-ниң Конституциязында айыткан улусчу контроль дугайындагы чүүлдерни күш-ажылчы коллективтерниң муриунда сорулгалар-биле холбап өөренгеннер.

«Х Улуг хурал», «Гиилелге», «Кок-Тей» совхозтарда, районнуң улусчу контроль комитединиң чанында улусчу контролёрларның школазы өөредилге чылын организастыг дооскан. Ол школаларның кичээлдери үзүктелбейн, түңнел кичээлдер бедик деңгелге эрткен. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр бөлүктериниң болгаш постуларның сорулгаларының дугайында саналонаал солчуруңга 26 кижи киришкен.

Оон ынай комитеттиң перспективтиг планын ёзугаар бо чылын улусчу контрольдун кол бөлүүнүң даргаларының доктаамал ажылдаар семинарын районга организастаан. 1980—1981 өөредилге чылында оон планын база түргускан. СЭКП райкомунуң барган секретары К. Н. Шулуу, ийиги секретары М. П. Бессмертных, ВЛКСМ райкомунуң барган секретары А. В. Чучум, районнуң улусчу контроль комитединиң даргазы К. Д. Монгуш, өске-даа харыысалгалыг ажылдакчылар анаа лекцияларны помчаан.

Бо өөредилге чылында киитизи-биле 8 кичээл эрткен. Кол бөлүктериниң 25 даргаларының 18-зи кичээл бүрүзүнге олурушкан. Кол бөлүктүң даргалары: № 1317 КМК-да Л. Ф. Шилова, районнуң хөлүшкак бараннар садыында Л. Ф. Мартынова, «Шамбалыг» совхозта Д. Д. Таспаяк, «Х Улуг хурал» совхозта С. Т. Нурсат, ыяш ажыл-агый чериже Т. Б. Литвинова, күш фабриказында А. И. Глазырин, Каа-Хем суур Советинде Н. С. Топтыгина, Баян-Кол көдээ Советте К. А. Бады-Назын олар болгаш өскелер-даа семинарга дужаулгазын солушкан.

Районнуң улусчу контроль комитеди садыг организацияларында болгаш коммунал хандырылга будүрүлгелериниде улусчу контролёрларның семинар-хуралын бо чылдың майда эрттирген. Анаа «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр улусчу контроль бөлүктериниң сорулгаларының дугайында», «Бөлүктериниң, постуларның ажылын бүгү талазлыг экижидери, анаа контролёр бүрүзүн идепкейлиг киириттирери» деп лекцияларны комитеттиң харыысалгалыг ажылдакчылары номчаан. Садыг организацияларының ажыл-чорудулгазында улусчу контролёрларның ролюнуң дугайын садыг организацияларының удуртукчулары А. А. Сояк, А. И. Белянина олар чугаалап берген. Контролёрлар школаларга, семинарларга өөренип, билип алган чүүлдерин практикага кырында ажыл-херек-биле холбап, ажылдың дээштиин бедидип турар. Рейд, хынаалдалар үезинде кол кичээнгейниң планныг онаалдалар күүселдезин, продукциянын шынарын, камналга болгаш хумагалыг чорук, социалистиг өнүүнүң камгалалы ышкаш чугула айтырыгларже угландырган.

«Совет демократиянын эргежок чугула тудуш кезээ — эргелеп-башкарылга организациязының болгаш албан-дужаалдыг кижилериниң ажылынга бүгдеин хаара тудуп турар улусчу контроль болуп турар. Чаңгыс-даа хажыдыышкын, албан-дужаалдың шын эвес ажыглаар, төтчелекчи, сагылга-чурум чок чоруктун чаңгыс-даа фактызы улусчу контролёрларның ажыл-агыйжы, көскү караандай чаңдыр барбас ужурлуг. СЭКП ТК оларны улам ёрес талазлап, шиитпирлиг ажылдаарынче угландырыр турар» — деп, эш Л. И. Брежнев СЭКП-ниң XXVI съездизинге чугаалаан.

Районнуң улусчу контроль органнары хайгыылчыларның идепкейин бедидеринче сагыш салышкынны моон-даа сонгаар улам күштелдирер.

С. ОЙДУП.
Кызыл районнуң улусчу контроль комитединиң инспектору.

Өөүр районда «Кызыл тук» совхозка барган кижи бир элдептиг чүвени көөр. Орук-тан ыраткаш, ий черже чуул идипкен, үрелип-дадарып чыдар чаа пилораманы көрүпкаар.

Совхоз ол чаа пилораманы бо чылын алган чүве-дир. Ону ажыктыг ажылдап, ыяш дилдиртип, тудуг-суурну хөгжүдеринге киириштирер хамаан чок, оон арта-ла кол кезээн эрги пилораманы четчелээрибиле үштүп алган. А чаа пилораманың бодун бүрүнү-биле октаканы ол.

Күрүненин хөй түнүг акша-хөреңгизин үндүрүп турган садыг алган эт-хереселди мынчаар эъ-харыысалга чок октаптар чорукту «Кызыл Тук» совхоздун дирекциязы (директору Б. М. Кара-Сал) канчаар көрүп орар ирги?..

ЧОГААДЫКЧЫ ЁЗУ-БИЛЕ АЖЫЛДААР

Коммунистиг партия болган Совет чазак чонның чогаадыкчы база чаартыкчы ажылын бүгү тала-биле детким, ону улам хөгжүдериче кичээнгейни үргүлүг угландырып келген. Чүге дээрге ол ажыл эртем-техниктиг дешилгеки дүргедиринге болган оон чедиишкиниерин ажыл-агыйга калбаа-биле ажыглаарынга дузалаар.

Чогаадыкчыларның болган чаартыкчыларның массалыг шимээшкини — күш-ажылды эртем ёзуу-биле көөрү совет кижиниң амыдыралының негелдези болу бергей дээрэзинин херечизи. Бо шимээшкин ажылды улам-на бүдүрүкчүлүг, бүдүрүлгени эң камналгалыг, продукцияйы эң шынарлыг болдуруп турар. «Чаартыкчыларның болган чогаадыкчыларның ажылы совет улустуң күш-ажылы-биле каттышкаш, бүдүрүлгенин ажыктыын улгаттырар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукциянын шынарын экижидер курлавырларны ажылдып турар» — деп, Л. И. Брежнев СЭКП-ниң XXVI съездизинге чугаалаан.

Республиканың чаартыкчылары боттарының байырлалынга чаа-чаа чедиишкиннербиле ужурашкан. Оларның социалистиг хүлээлгези чедиишкинниг боттанган. Ооғу беш чылда улус ажыл-агыйынга 4218 чаартыкчы санал, чогаадыкчы 28 ажыл шингээткен. Оон экономиктиг камналгазы хүлээлгеде 6,75 млн. рубль турда, 6,872 млн. рубль болган. Үе ажылдың багай эвес чоруп турары моон илдең.

Чогаадыкчыларның болган чаартыкчыларның бүгү-эвилел ниитилелиниң область чөвүлелиниң деминг ажылының түнели болур. Ажылдың план ёзуглаар чоруп турары, ол планны күүседир дээш кижи бүрүзүнүң харысалгазын бедиткени маңаа улуг идиг болган.

Улетпүр болган организациялардан «Каа-Хем» хөмүрдаш разрези, Көдээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязы. Тыва-коммунэнерго, № 1 АТБ болган өскө-даа коллективтерде чогаадыкчы база чаартыкчы ажылдар элээн организастаг. Тыва АССР-ниң алдарлыг чаартыкчылары В. Лаврухин, В. Фомин бо буянның ишке боттарының үлүүн ам-даа киирбишаан. Чаартыкчыларның болган чогаадыкчыларның деп кезиниң ажылчыннар болуп турары база өөрүнчүг. Чүге дээрге олар ол нарын техника-биле ажылдап, оон чедер-четпезин эскерип турар болгай. Оларның араазында № 14 механизация эргелеинде токарь Л. Пастухов, № 1 АТБ-де слесарь Л. Губарев, «Тыва даг-дүгү» комбинатта машинист Х. Шарапов, Дүржүлга станциязының механизатору А. Портягин болган оон-даа өскелер бар.

Павел Степанович Попов Кызыллың электри станциязында 1962 чылдан бээр слесарьлап турар. Эки ажылчын, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, бодунуң ак сеткилдиг ажылы дээш үргүлүү шанналып, мактадып келген. Ол чаартыкчы 29 санал киирген, оларны шингээткенинден камнаалга ийи мун рубль чедип турар. А Тываның электрэ четкилериниде Сергей Борисович Сарзев Красноярскиниң политехниктиг институлун 1976 чылда дооскан. Оон бээр үр үе эртпезе-даа, оон чаартыкчы ийи санаалы ажыглалга киргеп. Оон экономиктиг камналгазы 7396 рубль болган. С. Сараев өөрүнге база дузалажып, оларга нарын саналгаларны кылып, арга-сүмезин берип турар.

Коммунист Леонид Александрович Пастухов № 14 механизация эргелеинде ажылдап турар. Оон чаартыкчы саналдары болган чогаадыкчы ажылдары 80 ашкан. Оларны шингээткенинден 22 мун ажыг рубль камнаттынган. Ажылга хызымал, чогаадыкчы ажылга антывач болганы дээш ол В. Самойлов, А. Власов, Ю. Колетников оларның аммнак алырының чаа аргазының дугаймында кады кылган ажылы 206,8 мун рубль камналганы бергеп. Үк ажылдың чедиишкини комбинаттың удуртукчуларының, партия, профэвилел организацияларының, чаартыкчылар болган чогаадыкчылар ниитилелиниң чөвүлелиниң деминг ажылының түнелиле болуп. Ажылдың план ёзуглаар чоруп турары, ол планны күүседир дээш кижи бүрүзүнүң харысалгазын бедиткени маңаа улуг идиг болган.

Улетпүр болган организациялардан «Каа-Хем» хөмүрдаш разрези, Көдээ ажылчыннарның үк ажылга база киржип турары солун, Чөжээлээрге, Кызылдың даарынлга фабриказының кадрлар белеткээр талазы-биле инструктору Мунира Садыковна Конуспаева экономиктиг камналгазы 5200 рубль түңүг үш чогаадыкчы ажылды кылган болган ажыглалга киргеп. Мындыг ажылчыннар хүн бүрүде көвүдеп турар.

Аныяктарның техниктиг чогаадылгазының хөгжүлдезинче база улуг кичээнгей салдының турар Чаартыкчыларның болган чогаадыкчыларның бүгүэвилел ниитилелиниң болган аныяк техниктерниң республика станциязы-биле кады школачыларның техниктиг чогаадылгазының делгелгезии чылдың-на организастап турар. Оон-биле чергелештир «Эң эки аныяк чаартыкчы» деп атты чедип алырының талазы-биле өөредилге черлериниң студентилерин болган өөреникчилерин үк ажылче хаара тудар ажыл база калбарган.

Республиканың чамдык коллективтеринде чаартыкчы болган чогаадыкчы ажылдарны организастап турары сула. Ылаңгыя Бүгү-эвилелдиң комсомолну шалыпчы тудуу «Шагонарлжстрой» трестиң бүдүрүлгелеринде 1000 кижиге чүгле 6 чаартыкчы санал онаажып турар. Бо көргүзүг республиканың совхозтарында чүгле 12 «Тыва көдээ тудуг» тресте, Чоинуң амыдырал хаалырыла министерствозунда байдал моон черле дээредевес. Мындыг черлерни оон-даа ыяш санап болуур. Чаартыкчы ажылдар кайда сула болдур, ында план болган социалистиг хүлээлгелер күүседеги багай. Ынчангаш үк ажылды чер болганга нептередири, бо талазыбиле социалистиг чарыштыг калбартыры чугула.

В. ПОТЕХИН.
чаартыкчыларның болган чогаадыкчыларның бүгү-эвилелниитилелиниң область чөвүлелиниң даргазы.

Бөгүн — Чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар хүнү

ВЦСПС-тиң Хүндүлел бижии-биле база Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаткан.

1980 чылда «Чогаадыкчы болгаш чаартыкчы ажылдарның тергиини» хөрек демдээн «Тыва кобальт» комбинаттың бурильщиги Геннадий Петрович Павин алган. Оон ажылдалга киргеп үш чаартыкчы саналының экономиктиг камналгазы 10318 рубль болган. Ол ышкаш өскө-даа чаартыкчылар-биле кады херээжеи ажылчыннарның үк ажылга база киржип турары солун, Чөжээлээрге, Кызылдың даарынлга фабриказының кадрлар белеткээр талазы-биле инструктору Мунира Садыковна Конуспаева экономиктиг камналгазы 5200 рубль түңүг үш чогаадыкчы ажылды кылган болган ажыглалга киргеп. Мындыг ажылчыннар хүн бүрүде көвүдеп турар.

Аныяктарның техниктиг чогаадылгазының хөгжүлдезинче база улуг кичээнгей салдының турар Чаартыкчыларның болган чогаадыкчыларның бүгүэвилел ниитилелиниң болган аныяк техниктерниң республика станциязы-биле кады школачыларның техниктиг чогаадылгазының делгелгезии чылдың-на организастап турар. Оон-биле чергелештир «Эң эки аныяк чаартыкчы» деп атты чедип алырының талазы-биле өөредилге черлериниң студентилерин болган өөреникчилерин үк ажылче хаара тудар ажыл база калбарган.

Республиканың чамдык коллективтеринде чаартыкчы болган чогаадыкчы ажылдарны организастап турары сула. Ылаңгыя Бүгү-эвилелдиң комсомолну шалыпчы тудуу «Шагонарлжстрой» трестиң бүдүрүлгелеринде 1000 кижиге чүгле 6 чаартыкчы санал онаажып турар. Бо көргүзүг республиканың совхозтарында чүгле 12 «Тыва көдээ тудуг» тресте, Чоинуң амыдырал хаалырыла министерствозунда байдал моон черле дээредевес. Мындыг черлерни оон-даа ыяш санап болуур. Чаартыкчы ажылдар кайда сула болдур, ында план болган социалистиг хүлээлгелер күүседеги багай. Ынчангаш үк ажылды чер болганга нептередири, бо талазыбиле социалистиг чарыштыг калбартыры чугула.

В. ПОТЕХИН.
чаартыкчыларның болган чогаадыкчыларның бүгү-эвилелниитилелиниң область чөвүлелиниң даргазы.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

КАМПУЧИЯНЫҢ УЛУСЧУ ХУРАЛЫНЫҢ СЕССИЯЗЫ

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА). Республиканың Национал хуралының бирги сессиязы улусчу Кампучияның найысылалынга байырлыг байдал-биле ажыттынган. Чүрттүң күрүне эрге-чагыргазының дээди органының депутаттары чугула хөй айтырыгларны шинтирлээн эвес, харын-даа бистин даштыкыда онуктеривистиң делегейниң депшилгелиг бүгү хей-ниитизинин улуг сонургадын болдуруп, кичээнгейни ында тудуп турар деп, Пен Сован демдеглээн.

Бо сессия — америк империализмге болгаш оон чалчаларынга удур, Пекинге саттынган Пол Поттуң, Иенг Саринин хынныг ёзу-чурумунга удур демиселге кампучи улустуң чедип алган алдарлыг тинелелгелериниң түнели-лир. Ол тинелелгелерни чедип алырынга, Кампучияны катап тургузарынга Совет Эвилели болган социалистиг ёскө-даа акыдүмма чүрттар улуг салыышкынын киирген болгаш киривдаа турар.

Күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга сонгулдаларны белеткээнинин болгаш эртиргенинин түңиелдерининг дугайында ялеткелги КУРП ТК-ның Политбюро кежигүүзү, Кампучияның Улусчу-революстуг партиязының ТК-зының секретары, сонгулдаларны чонудан талазы-биле чөвүлелдиң даргазы Сэй Бутхонг кылган. Бүрүткеткен сонгукчуларның 97,8 хүзүү сонгулдаларга киришкен барымдаа — Кампучияның революциязының дайзынарынга шинтирлиг согушкун болуп турар деп, ол демдеглээн.

Кампучияның чаа конституциязының төлевилелии бүгүчонның чугаалажып көрүшкүнүнге элээп каш айлар бурунгаар киирген турган.

Амгы сессия онзагай болуп турар деп, Кампучияның Улусчу-революстуг партиязының ТК-зының Чиргиие секретары Пен Сован оны ажыттыышаан, онзалап айытkан. Кампучи улус бодунуң хөй чүс чылдардагы төнгүзүнде ёзулуг демократтыг сонгулдаларга чоокта чаа бир-ле дугаарында киришкен. Чоинуң ёзулуг төлээлекчилери күрүне эрге-чагыргазының депутаттарынга база бир-ле дугаар сонгуткан. Кампучия Улус Республиканың Национал хуралының бирги сессиязы — республиканың ниитилел-политиктиг амыдыралында чугула болдушкун. Сессия чүгле республиканың ажылчы чоннарын эвес, харын-даа бистин даштыкыда онуктеривистиң делегейниң депшилгелиг бүгү хей-ниитизинин улуг сонургадын болдуруп, кичээнгейни ында тудуп турар деп, Пен Сован демдеглээн.

Бо сессия — америк империализмге болгаш оон чалчаларынга удур, Пекинге саттынган Пол Поттуң, Иенг Саринин хынныг ёзу-чурумунга удур демиселге кампучи улустуң чедип алган алдарлыг тинелелгелериниң түнели-лир. Ол тинелелгелерни чедип алырынга, Кампучияны катап тургузарынга Совет Эвилели болган социалистиг ёскө-даа акыдүмма чүрттар улуг салыышкынын киирген болгаш киривдаа турар.

Күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга сонгулдаларны белеткээнинин болгаш эртиргенинин түңиелдерининг дугайында ялеткелги КУРП ТК-ның Политбюро кежигүүзү, Кампучияның Улусчу-революстуг партиязының ТК-зының секретары, сонгулдаларны чонудан талазы-биле чөвүлелдиң даргазы Сэй Бутхонг кылган. Бүрүткеткен сонгукчуларның 97,8 хүзүү сонгулдаларга киришкен барымдаа — Кампучияның революциязының дайзынарынга шинтирлиг согушкун болуп турар деп, ол демдеглээн.

Кампучияның чаа конституциязының төлевилелии бүгүчонның чугаалажып көрүшкүнүнге элээп каш айлар бурунгаар киирген турган.

Амгы сессия онзагай болуп турар деп, Кампучияның Улусчу-революстуг партиязының ТК-зының Чиргиие секретары Пен Сован оны ажытт

Грузин ССР-ниң болгаш Грузияның Коммунистиг партиязының 60 чылынга турасхаткан Тбилисиде «Тинилеге» (үстүнде чурукта) деп туралгал бар.

Ол ышкаш мааңдыр хоорай Киевте «1941-1945 чылдарда Ада-чурттуң Улуг дайынының төөгүзүнүң украин күрүне музейи» деп мемориалдыг комплекти түдүп тургускан. (адаанда чурукта).

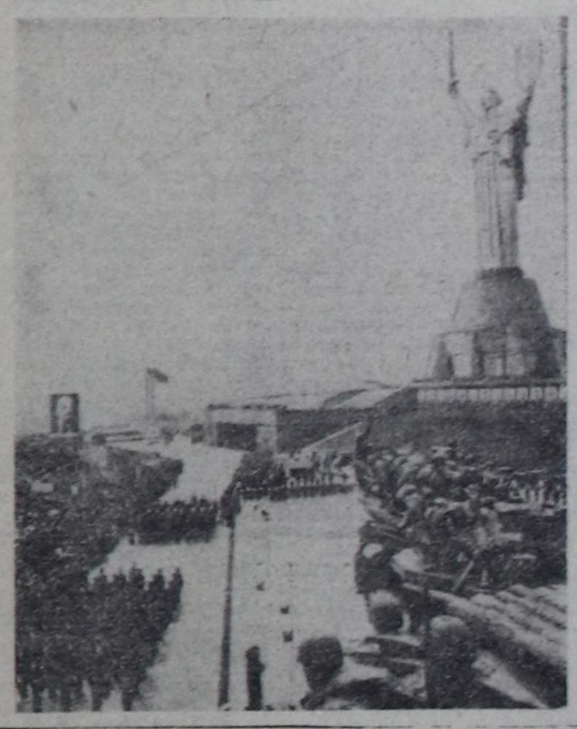

«ЧАГЫЛАР»

Делегейде эң улуг хемнериниң бирээзи Енисейниң оң талакы эриинде, Красноярскиниң барык дужунда, азыглар ышкаш, шиштейип үне бергилээн бир-ле онзагай даш чагылар бар.

Барык-ла чартык миллиард чыл мурнунда ол черге вулкан частыышыны болган. Кызыткан демир ышкаш хамык даг-даш ишкеленип баткаш, кадыг-быжыг чалымхаялар боол хуула бергилээн. Ол дээрге температураның эскерлиишкининден, сугнун, хаттың салдарындан тургустунган кандыг-ла бир кэйгамчык тоолзуг хуулгаазын дүрзү-хевирлер. Ырактан ол даш чагыларны көөрге, аажок улуг кандыг-ла бир нарыннар ышкаш, тоол-домакта безин көстүп кербээн түрүү-суур сагышка кирер.

Ону «Эстетиктиг чер» дижир апарган. Улуг, солун чазагай даш чагыларның «шола» аттары база бар. Олар бо-дур: «Динарёк», «Митра», «Баба», «Внучка», «Дед», («Кырган-ача») дээрге Сибирь тайгазының чурумалдыг кайгамчык конээлериниң бирээзи. Ону даш карты — шулун шыва үнген. Бедик хавактыг, дорт думчуктуг, аар салам сегел салы черже шымныр кире берген, улуг-ла кырган кижиниң бажын оон эскерип болур. Чамдык улус оларны бир янзы мынчаар база адагылаан: «Беркут», «Коңгулуурлар», «Сугда дүшкен корабль», «Шивээ», «Чүглер».

Ол камгалалдыг чер апарган. Ында «Бирги» болгаш «Ийиги» чагылар эң улуг, оларның бедии 700 метр чедип турар.

Ол-ла камгалалдыг девискээрниң үнүүжү янзы-бүрү. Ында Сибирьниң кайгамчык чараш чазагай чечектери — огонек, ирис, лилия, марьин корень, башмачок үнүп турар.

Ол корзагар чалым хаялар-ның дириг амытаннары база-лаа янзы-бүрү. Сыын, мыйгактар-биле кады мыйыс чок чуңмалар-даа тавзар оттап чоргулаар. Өлүк-тывыш аңнарындан эң хөйү — киш, ас, күзен, диин болгаш ак кодан. Ол «Чагыларда» чоруур адыгларга, дырбактыгга чекпеге, дилгиге, морзунка болгаш янзы-бүрү куштарга база тавар-жып болур. Ында куштарның 150 хире янзы-бүрү хевирлери бар.

Революция мурнунда ол «Чагыларга» чажыт маевкаларны эрттиргилээр турган. «Ферма» деп чалым хая чанында 1906 чылда РСДРПниң Сибирь звилелиниң II съездизиниң түңнел хуралы болуп эрткен. «Хосталга». 1899 чылда кыйган» деп бижик ийиги «Чагының» калбак арнында ам-даа артып калган турар.

ОВАА ДАШТАР

(Тоолчургу чугаа)

Ады-сураа чоңда дыргын тараан эрес-дидим, аваангыр-кашпагай, часпас адар ан-чылар Мөңгүн-Тайгага база чурттап чораан. Шаанда часогун-биле аңнап амыдырап, чурттап чораан ядыы аңчы Белегеш дугайында ыры чогаттынган чүве-дир. Ол аңчыга таварышкан бир таварылга дугайында солун чугаа-даа бар. Шаанда сыын-мыйгактың хей тевер чери Суглуг-Хову турган...

Каргы хемниң бажында Бара-Оюк деп черге ол бир-ле аңнап чораан. Чүс базым черде бир мыйгак оттап турганын ол көре тыртын каан. Ынчалырак черден ыяк шыгаап-шыгаап, согунун тыртып-тыртып салган. Согун деген, анны ужуруп алган. Мыйгактың тургай чери-биле маңнап бар чыткаш кээп дүшкен черинде ийи даш овазын аңчы ынчан демдектей салган чүве-дир. Ол ийи оваа даштар шаанда чурттап чораан часпас адыгны Белегештиң дугайын сагындырып. оон тураскаалы болуп ам-даа ында чыдар ийин. А бөн дугайында ыры Мөңгүн-Тайганың чонунда ам-даа чурттап чоруур. Ол бо ийин:

Сыын-на мыйгак турлаа болган
Сыннар бажы Суглуг-Хову.
Сыын адар шынап аңчы
Сырлыг октуг Белегешти
Элик, хүлбүс турлаа болган
Зэим бажы Балыктыгны
Элик адар эрес аңчы
Здисилиг Белегешти.

Белегештi салган, оон соонда ёзулуг боо-чепсекти холга алган часпас адар кайгамчык аңчылар база тыптып келгилээн. Оларнын дугайын чон база-ла ыыттавайн барбаан. Аңчы Хойлаарак дээрэн чеден хар четкиже чедир аңнап келген. Ол ылаңгыя берү аңнаарынга ынак. Амыралының соолгу хүннеринге чедир ол 250 ажыг берүнү уягкаан. Аңаа тураскаатkан мындыг ыры база тывылган:

Кожагарның бажынайда
Коккаарактың улужарын
Конай адар Хойлаар аңчы
Кончуг дурген келир болза.
Улуг дагның кырынайда
Улдуруктуң улужарын
Улай адар Хойлаар аңчы
Удавайн келир болза.

С. САМБУУ.

БҮЗҮРЕЛ

Бо үеде кижилерниң чогаадыкчы чоруунуң сайзыраанын кайгаза-даа хаамас мен. Кижи сагыжынга кирбес чүвени тып алган турар. Сөөлгү ийи чыл иштинде бистиң үш дугаар кварталлды беш дугаар кварталбиле аразында чарыштыг дел база чарлап каамкан. Түңнелик үш ай болгаш үнүрер. Чурум сайгылгазы эки, чурттап олурар орай-савазы арыгсынг, кудумчуда арык дургаар олурткан ыяштарлыг квартал тиилекчи болур болгаш аңаа шаңналларны тыпсыр деп баштай-ла чугаалаан бөөтеп.

Чарышка киржин турар кижи тиилээрди-не күзээр чүве мйнаан. Чогум чүнү шаңнал кылдыр бээрин билбейн-даа турган болзувуска, үш дугаар кварталдың чурттакчылары бирги чер дээш демисежиритге белеп турган бис. Кудумчуну өрү, кудуг хайгаарап бастылаан бис. Мурнунда ожаавайн эртип турган бажыңнарывыста, кажаа-херимнерни топтап көрүп, эки, багын ылгап эгелээн бис. Чорбаа сугнуң херимниң хаалгазы эзирик кижи ышкаш ужар деп барган. Шогжалдың огород тарымнар шөлү каш чыл питтинде куруглап келген, чашпан, шагар-оът тудуп чиген. Демир-ооллуң бажыңының крышазы ойбак кара... Чамдык бажыңнарның почта сугар хааржаа безин чок болгулаан. Бо четтестерни ол-бо хемчээн ап турган, эдип аңнап бис.

ШООДУГЛАР

Баштайгы чылда чеже-даа кызыткаш, шаңнал чедип чалап каан бис. Чажырып кайчаар, ижиптер улустарывыс турган. Оларның камдыктарды аас-дылга-даа киржп берген боор, азы орнун алдапкаш, кудумчуга херим кылыныгда-даа «ыыштаны» берген чыткылаан. Дараазында чылын бо четтестерзинги шаа-бile эвээжедип алган бис. Ынчалза-даа чангыс. Майгын-оолга күш четпээн бис — бо-ла пактапкаш, чудуруун чая бээр. Эп-чеп-биле та чеже катап чугаалашкан чүве, ол хирезинде кандыг-даа түңнел чок. Шала шыгыы чугаалажыптар дээрге база эпчок: Майгын-оол дээрге совхоз директорунуң чуржузу болгай.

Беш дугаар кварталда чурттап турар Анай-Хаак эвес болза, бис кайын өрү хүн көөр бис. Майгын-оол, аас-кежин бооп, ол уругга ынакшый бергеш, өглелип алгаш, каты ашактың бажыңынче коже берген. Кежээликтей болганда чок беш дугаар кварталда Майгын-оолдун чаргыраашу чыгаралаан. Дараазында түңнел үндүрүүр бир дугаар чер бистеп чайлавас деп чүвеге будуу дыка-ла бүзүреп турар бис ийин...

ЧАҢЧЫЛ

Тыва литература кичээли чоруп турган. Чоокта чаа институт дооскан аныяк башкы Кайгал-оол Ховалыг сураглыг чогаалчының феодалдыг Тыва дугайында бижээн тоожузун тайылбырлап эгелээн. Класс иштиг шыпшын. Чогаалчы кээргелди болгаш килеңин хайындырып, шаанда шагда эрге-дужаал удлээн кижилерниң түрегилерни канчаар дорамчылап чорааның каракка көстүп кээр киллыг чуруп көргүскен.

Тыва литератураның диригге чоруп турган. Чоокта чаа институт дооскан аныяк башкы Кайгал-оол Ховалыг сураглыг чогаалчының феодалдыг Тыва дугайында бижээн тоожузун тайылбырлап эгелээн. Класс иштиг шыпшын. Чогаалчы кээргелди болгаш килеңин хайындырып, шаанда шагда эрге-дужаал удлээн кижилерниң түрегилерни канчаар дорамчылап чорааның каракка көстүп кээр киллыг чуруп көргүскен.

Башкымның тайылбырын өөренирин үзе киринкен:

— Ачам аванмы эттей бээрге, авам оңу дужумет сен, бүзулуг дүжүмет сен деп адаар кижи, башкы — дээш, бурузунган чүве мыкаш, олура тыртып алган.

Эрестиң ачазы трактористТүмет-оол бажыңынга чамдыкта чаңнай бээр кижи деп чугаа дыңнаанын башкы сактып келген. Кеткен хевш, чедип алган профессиязы, ажылдап, чурттап чоруур үеэн амгы чаа шаг турбүже ажылчыңыпа дүжүметсиг чаңчылдар кээзэ артып калган кижилер бигүн бистерниң дарамыста база будуу чылбыртын чоруурлар-дыр деп башкы болзап турган.

— Сээк бажыңынга баргаш, ачаң-биле чугаалажыр мен. Эрес — деп, башкы чугаалаан.

— Мени ынча дээп деп чугаалавас силер, башкы — деп, Эрес шын сегилп-биле дээн. — Оон башка ачам мени база сылба берип кааптын болур...

В. МОНГУШ.

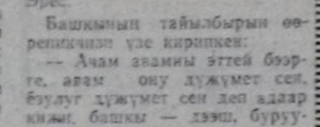

ЭҢ ДҮРГЕН УЖАР КУШ

Стриж дээрге бүгү-ле куштардан эң-не дүрген ужар куш. Секундада ол 40 метр, азы өскээр чугаалаарга, шакта 144 километр ужар. Ам бир эвес хат хадмй берзе, оон аайы-биле ол куштуң ужары оон-даа дүргедээр.

850 АЖЫГ СОЛУН

Болгарияның Ихтиман хоорайда чурттап турар механик Йордан Кирилов солуннар чыып турар. Оон чыылдазында янзы-бүрү солуннар бар. Оларның эң-не эргизи эрткен вектин төнчүүдүе парлаттынган болгар солун. Солун бүрүзүнге хамаарышкан карточка бар, ында ук солуннуң тургустунган чылы, тиражы, чырыдып турар кол-ла темаларын демделеп каан.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 27-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ут». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.05 — «Буратино делегелгези», 9.35 — «Ада-иелер, силерге». 10.05 — Чурукчулар дугайында. РСФСР-ниң алдарлыг чурукчузу И. Обросов. 10.40 — РСФСР-ниң улустуң артизи И. Безродный ойнаар. 11.00 — «Чүнү ломчуурул?» 11.55 — «Спортлотопуң» 26-гы тиражы. 12.05 — «Дойгуска чүү четпезил?» деп документалдыг телефильм. 13.05— «Челэзш». Улусчу чогаалылаганы телепрограммаларының делегейниң IV конкурузу. Мадагаскар. 13.30 — «Кежи. Чер. Октаргай». 14.15 — Бегүн делегейде. 14.30 — Фильмнерни — уругларга. «Ажыттынмаан ортулуктар». Уран-чечен телефильм. 15.40 — «Амытаннар аразында». 16.40 — «9-ку студия». 17.40 — «Байыр челирикиниң инженерлиги хүлээп алыпар». Чаартыкчыларның болгаш чогаадыкчыларның хүнүнге хөгжүмүг программа. 18.30—18.45 — Чапсар. 18.45 — Политиктиг тайылбырлакчы Б. П. Бекетовтуң беседазы. 19.20 — «Артомоновтарның хереэ». Телешиин, 2-ги кезээ. 21.00 — «Ут». Информастыг программа. 21.35—23.40 — «Ырлажыглы, өнүктер». Хөгжүмүг программа. Төнгейде медээлер.

НЕПИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — М. Мончаповтуң «Дан хаяазы мында ыржыы» деп операзы ССР Эвилелиниң күрүнеиин үлегерлиг Улуг театрының шинзи 16.35—Чиик атлетиктиг делегей маргылдаазы. ССРЭ биле ГДР-ниң шилиндек командалары ужуражыр. Тбилисиден дамчыдылга. 17.20 — «Тинлекилер». Фронтучу өнүктериниң клуву. 3-ку армияның хоочунарының ужуражыышкыны. 18.45 — «Хөгжүмүг киоск». 19.15 — «Кадыкшыл». Эртем-таймылырлыг программа. 20.00 — Төмчыктыг үдуңар, чаштар! «Фиктин ужуралдары». Мультфильм. 20.15 — Спортчу программа. 21.00 — «Ут». Информастыг программа. 21.35—23.45 — «Аревик». Уран-чечен телефильм. 1-ги, 2-ги сериллары.

Агаар

Республикага шокар булуттаар, чаъс чагбас. Соңгу үүк угланыышкынныг, хаттың күжү секундада 5-10 метр, хүүдүс агаарның температураазы 23-28 градус, а чамдык районнарга — 18-23 градус.

Кызылга шокар булуттаар, чаъс чагбас, хаттың күжү секундада 8-10 метр. Хүндүс агаарның температураазы 25-27 градус иштир.

Редактор В. С. ШАРАВИЙ.

Кино

ИЮНЬ 27-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Бистер ышкаш, ындыглар!» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 18.40 (узаткан) 21.20 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Али-Бабаның болгаш дөртен дээрбечилерниң ужуралдары» (2 сериялыг) 9.30, 17.40, «Кайгамчык Чараш Василиса» 13.00, «Буг хемден Висла чедир» (2 сериялыг 14.50, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Билдинмес киженин чугаазы» 15.00, 20.30 (узаткан) «Холун колур!» 16.50, 18.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ада-чуртка бараан болбушаан». 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ЧАЙГЫ КИНОТЕАТР»: «Ынакшылдың мөңге тоожузу» (2 сериялыг) 14.10, 17.00, 19.50 шактарда.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Красноярскиниң политехниктиг институдуңун Кызылда филиалы хүндүскү, кежээки болгаш бот-өөредилге салбырынга дараазында мергежилдерге өөренир студентилерни хүлээп ап турарын чарлап тур:

Автотранспорт факультедин («Автомобильдер болгаш автожыл-агый»).

Тудуг факультедин («Үлетпур болгаш хамааты тудуг»).

Билдиринишкиннерни хүлээп алыры болгаш киреринiң экзаменнеринiң хуусаалары:

ХҮНДУСКУ САЛБЫРГА

Билдиринишкиннерни хүлээп алыры —июль 31-ге чедир, киреринiң экзаменнери — август 1-деи 10-га чедир.

КЕЖЭЭКИ БОЛГАШ БОТ-ӨӨРЕДИЛГЕ САЛБЫРЫНГА

Билдиринишкиннерни хүлээп алыры — август 31-ге чедир.

Киреринiң экзаменнерин дараазында хуусааларда чорудар:

Үлетпур болгаш хамааты тудугнуң факультединге бир болуп-биле: сентябрь 1-деи 10-га чедир:

Автотранспорт факультединге ийи болуп-биле: бирги болук — август 1-деи 10-га чедир, ийиги болук — сентябрь 1-деи 10-га чедир.

Институтка киреринi күзээнiер дараазында эртемнерге экзаменнерни дужаар: физиканга (аас-биле), математиканга (аас болгаш бижимел-биле), орус дылга болгаш литературага (чогаалы).

Шилип алган факультединi айытпышаан, институттуң ректорунуң адынга билдиринишкинни бижиир. Будуруглге удуртукчузунуң партия орга-

Хүлээп алышкын комиссиязының кежигүннери документтер хүлээп алышкынының үезинде өөренiр киреринi кижи-биле беседалажыр.

Училищеге кирер санзары — киреринiң экзаменнери чокка август 20-де.

Садыг болгаш кулинария салбырынга киргеннер айза 32 рубль, а хлеб бижырарының салбырынга киргеннер 70 рубль стипендия алыр. Чурттаар черi чок кижилерге общежитие бээр.

Училищеге өөренгенiнiң чылдары куш-ажыл стажынга кирер.

Училищениң доозукчуларынга садыгжының дөртку разрядтың поварының, дөртку разрядтың хлеб бижырыкчызының квалификациязын тыыскаашының херечилелии бээр.

Тываның кооператив училищези 1981—1982 өөредилге чылында өөренiр сургуулдар чыып турар.

17-35 хар чедир назылыг, 10 класс дооскаңнарны училищеге алыр. Садыг салбырынга өөренiрiнiң хуусаазы бир чыл, кулчакарааымыга — үш чыл, хлеб бижырарының—бир чыл.

Өөренiрiнiң күзээнiер дараазында документилерни киирер: билдиринишкин, эртемнiнiң дугайында документ, паспорт, райпонуң, сельпонуң, ажылчын кооперациязының өөредип чоруткан бижин, 3×4 хемчээлдиг үш фото-чурук, 286 майык ёзугаар эмчи шынзымалгазы.

Документилерни дужаар хуусаазы — июль 5-тен август 15-ке чедир.

«Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынның өөредилге комбинады дараазында мергежилдерге өөренiрiни күзээнiерни курстарга өөредип-биле чалап тур:

Автокран машинизи — өөренiр хуусаазы 1,5 ай. Чоланачы мергежилдиглерни хүлээп алыр.

Дашчы — өөренiр хуусаазы 3 ай.

Шеверлекчилер — өөренiр хуусаазы 2 ай.

Өөренiп турган үезинде айза 75 рубль стипендия төлээр, хоорайда чурттаваан турарларга общежитие бээр. Кичээлдер доозулган соонда каттыжышкынның түдуг организациязынарынга ажылдап болур.

Бөлүктер четчелеңген соонда кичээлдер эгелээр.

Адырар адрези: Кызыл хоорай, Энергетиктер кудумчузу, 7. «Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынның өөредилге комбинады.

Уран-шевер кижилер

ХЕНЗИГ КЫЛЫГЛАР МАСТЕРИ

Оренбургтуг бир заводунуң ажылчыны Николай Доцковский хостуг үе-шагында хелинг чүүлдер дүрзү-хевирин кылырынга хандыкшылдыг. Оон коллекциязында чаптанчыг бир экспонат бар. Ол дээрге, ылапла, датадап, ааан кымыскаяк. Оон соонда чогаалчы Н. Лесковтуң «Левша» деп тоолунуң маадырынга тураскаадып, ону Левша деп адай бергеннер.

— Мен бистиң заводувустуң бир цегиидеи өске цегиче шилчиир бодай берген мен — деп, Н. Доцковский чугаалап эгелээн. Чүге дээрге, ында менээ ажаок солун ажыл турган чүве: янзы-бүрү приборлар болгаш установкалар септээр. Ынчалза-даа мээн сонуургалымны цех начальниги биилп каап, та баштактаныры ол, та илап шыны-биле ол чүве ийикпе, мынча дээн: «кымыскаяк дагларааан шаанарда, бээр келбекер». Че, ындыг-дыр, ындыг болганда, ону шенеп көргей-ле мен деп бодап тур мен. Медицина институдундан спирт-биле кадырып каан элээн каш кымыскаяктар тып алдым. Оларның аразындан буттары бүдүн бир кымыскакты тып алгаш, ону дагаларыпмын...

Ынча дээн соонда «Левша» каас-чараш хааржакчыгаш ушту эккелгеш, оон аксын ажыктаан, микроскоп аданга салыпкаан. Ол насекомнуң соңгу даваңнарында ажаок хензиг алдым дагалар барын эскердим. Дага бүрүзүн мырыңай хензиг үш кан кадаглар-биле кадап, кызыртып каан. Ол дээрге, чижек-биле алырга, солун бижинин точказындан-даа каш катап бичин.

Хензиг чүүлдер хевирлеп кылырынга инак Доцковский шагда-ла хандыга берген. Бичиңзиде-ле ол янзы-бүрү чүвелер кылырынга инак чорааан. Профессионал-техниктиг училищеге өөренiп турда, Доцковский практиктиг кичээлдер үезинде боду түскай нарын чүүлдерни даалга ёзугаар күүседип турган.

Училищеин дооскан соонда ол тепловоз септээр заводка ажылдай берген. Бир-ле катап ол Свердловск чурттуг Александр Сысотининиң кылган хензиг кылытларын киножурналдан сонуурган көрген. Оон эгелээш-ле ол херекке бодунуң күжүн шенеп көөр деп шиитпирлеп алган.

Баштай-ла оттуг-ыяш хааржаанга сына бээр бичии кылытлар кылып турган, оон соонда мырыңай хензиг, янзы-бүрү херекселдер кылып эгелээн. А ол херекселдериң дузазы-биле электрилиг, азарганчыг самовар кылып алган, ону карман фонарының батерейи-биле чылдыр. Ук самовар чангыс хүнеек чоозуңуң кырынга туруттар, ол хире хензиг болган. Ынчалза-даа аңаа Андерсениң тоолунда, шыны херей, чүгле Дюймовочканың суксун хандыр ижиптери дире шайны чайлыг хайындырып ап болур.

Николай Доцковский оттугыяш хааржаа хире хемчээлдиг электри мотору көргүстү.

— Ону «Малютка» деп адап алган мен. Ол үш катушказыбиле катай үжеп бир детальдан тургустунган. Катушкалың дүрүг сывырындак демирн баш дүгүнден үш катап чинге,—деп, Доцковский тайылбырлады.

Доцковскийниң кылган кылыгларын топтап көөр дээш микроскопту ажылдап турдум. Окуляры бакылап көре бергеш, ийи оол, бир тергелиг шыдыраа хөлүн эскердим.

— Оон хемчээли чүү хирел?

— Миллиметрниң мырыңай хензиг кезии. Аңаа таарыжыр материалды тып ары кончуг берге болду — дээш, мастер уламчылады — Бирээзи ажаок кадыг, өскези — чымчак. Сигарет лавының кызыл плёнказын харын ажыгладым. Шыдыраа хөлүнүң характырын будуурда, үстүг, нарын будук хереглеттим. Будуурда түскай херекселбиле будудум. Фигуралариы пластмасстан кезии кылгылаздым...

Бир-ле катап мастерге чеде бергеш, карак зарыының эмизи Леонид Линник дуза дилээн.

— Эмиелге төвүге мени ол чалап чедире берген. Кижиниң эң чуга болгаш нарын органы карактың кезии эмиен турганын көрдүм. Операция соонда хирурттуң төлевиделии ёзугаар чамдык эң хензиг херекселдерни кылып ап болурунуң аргазын чугаалашкан бис. Бистиң кады ажылдажылгавыс ынчаар эгелээн...— деп, Доцковский чугаалады.

Ол хирург карак зарыының операция кылырда, Доцковскийнии кылганы нарын болгаш мырыңай хензиг херекселдерни ажылап, дыка хөй операцияларны чедиишкинниг эрттирген.

В. СОКОЛОВ.
ПМА-ның корр.

Редакциянның адреви: Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчыларының 2-35-21, 2-31-75 харысаалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжа амылырал болгаш совет тургузуг киллистериниң 2-37-13, пропаганда киллизиниң 2-31-75, культура киллизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетпур киллизиниң 2-31-75, чагаа киллизиниң 2-41-27 информация киллизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45. солун келбейи баргаанда 2-32-75 телефонче долгаар.

Типаж 17866 Чагыг № 1554

СОЛУН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1) ТС—01141